

Felag sameindu Tjóða fyllir 25 ár

Stovnurin hefur havt vónbrot á friðarækinum, men eisini stóra framgongd í undirstovnunum

Tá ST (felag Sameindu Tjóða) fyrri nú 25 árum síðani varð sett á stovn í amerikanska býnum San Fransisco. Íjóðaði yvirlysingin, sum varð utsend, at »ST nú var sett á stovn við tí endamálinum at varðveita millumtjóða friðin, at framala vinarlig samband tjóðanna millum, at skapa millumtjóða samstarv til at loysa fíggarligar, sosialar, kulturellar og menniskjanstrupulleikar.«

Tá ST nú í komandi mánað

Trygve Lie — gekk móti Sovjet

hefur livað fjórðingin av einari öld, er tað ivaleyst hovi til hjá allara mannaettini at seta fram spurning, um hvussu væl hetta endamálið er vordíð rokt, og hvat ið ST veruliga ger fyrri

U Thant — ov afturhaldandi.

at rokja tað, sum kann geva hesum alheimstovni rett til framvegis at virka.

Bert mótmæli

Tá ein hyggur at hesum stovninum og royndir at minnast aft-

ur í tíðina, vil hann í fyrsta viðfangi ikki hava góð minni — ið hvussu fer ikki sett yvir fyrri yvirlysingin úr San Fransisco. Flestøll — uttan mun til politiska áskoðan — munnu ivaleyst vera á einum máli um, at tey mál, sum ST hefur loyst, ella í minsta lagið verið við til at loyst, eru sera fá og sera neyðarslig. Flestøll vilja minnast, at tað mest navnframa virkið, sum alheimstovnurin hefur fram t ey seinastu árin, hefur verið mótmælan og aftur mótmælan. Tíverri hefur, tann megin, sum nú einaferð má ligga aftanfyrri einum mótmæli, verið minkandi alt sum tíðin er liðin, og tey seinastu tvey-trý árin hefur framferð ST's við aðalskrivaranum, U Thant, á odda, mestsum verið heldur enn ikki láturkend.

Eldstjórin U Thant

Ikki minst atburð ST's undan 6-daga krignum millum Israel og arabaralondin í juni 1967, gjordist eitt stórt vónbrot, og ein kundur ikki lata vera við at fáa varhugan av, at tann leikparturin, sum nú hesin so væl-ætlaði stovnurin at endanum hevði fingið, ikki var so sort ólukur frá leikpartinum hjá tí so neyðarsliga Fólkasambandinum, sum ferð eftir ferð spældi fallit í 30'unum. Á hesum sinni var U Thant mestsum at líkna við ein eldstjóra, sum beinir slökkilið sitt burtur frá plássinum, har eldurin so spakuliga er farin at loga.

Eisini í 1968 royndist ST eitt risavónbrot fyrri friðarhugaði fólk í øllum heiminum, nevnliga tá ið Sovjetrusland leyp á — og tók — Tjekkoslovakia. Tá hoyrdist einið eitt veikt mótmæli frá friðarstovninum í New York — men so sanniliga heldur ikki meira. Og nú í seinastuni aftaná flogránið, har tann palestínensiska frælsisrørslan PFLP frandi ein tann grovasta millumtjóða ágangin, sum heimurin nakrantíð hefur sæð — nú hoyrdist ikki annað enn eitt veikt øppippr frá glashúsinum New York.

80 pst. liggur í undirstovnunum

Alt hetta omanfyrri nevnda er sannleiki — negativur kanska, men eisini tann óhugnaligi verunleikin, men hóast alt er tað at gera stovninum ST ein blóðugan órætt á fimmogtjúgu-áraðegnum. Hesin myrki sannleikin kemur bert so hart at standa fram, um vit bert minnast fyrstu grein í yvirlysingin, men hon gongur áfram, og tað mugu vit, um vit vilja vera objektivi, ikki gloyma.

Sum kunnugt arbeidir ST

jú eisini á nógvum øðrum okjum enn á politiskum friðarokjum, ja, við so nógvum øðrum málum, at U Thant neyvan fer skeivur, tá hann sigur, at 80 pst. av virkseimi ST's liggur á menniskjansligum, sosialum, tekniskum og kulturellum okjum, meðan bert 20 pst. av kreftunum verða nýttar til at (royna at) varðveita heimsfriðin.

Eitt sindur av stoltleika

Tað er tó tíverri sum við so nógvum øðrum, at vit menniskju mestsum bert hava hug til at fáast við tí partinum av livinum, har ein vissur lutur av dramatikki er uppi, og hetta man eisini vera orsøkin til at vit hava lyndi til at gloyma hitt stóra og heims-umfatandi virkið hjá ST. Tey størstu og týðningarmestu úrslitini hjá alheimstovninum ligga hjá teimum 36 sonendvud »agencies«, ella undirstovnar, har vit t. d. kunnu finna so framar og týðningarmiklar stovnar sum UNESCO, tann heims-umfatandi sosiali stovnurin, WHO, heimssunnheitsstovnurin og ILO, sum er tann millumtjóða arbeiðsstovnurin. Her er tað, at týðningurin av einum felagsstovni, sum ST, veruliga kemur til sjóndar, og hesir stovnar eru teir, sum veruliga eru atvold til, at ST kann halda 25-ára føðingardagin, har 60 statsleiðarar, harimillum Nixon og (ætlandi) Kosygin, skulu vera til staðar, við ið hvussu er einum sindri av stoltleika.

WHO og koler'ain

Sum eitt gott dømi um týðningin av slíkum millumtjóðastovnum, hava vit júst í hesum døgum í WHO, sum júst er atvoldin til, at tann óhugnaliga kolerajúkan, sum í seinastuni hevur tikið seg nakað

nógv fram um stóran part av heiminum, so skjótt gjordist kend og kann verða bast. Satt er tað, at lekna kynstrið á okkara døgum er ógvuliga frammarlaga, men tað er hóast alt rettiligi óhugnaligt at hugsa um, hvat ið henda kolera'in kundj ført við sær, um ikki ein slíkur millumtjóðasunnheitsstovnur var.

Nýggjar limatjóðir

Tá U Thant segði tey omanfyrri nevndu orð um prosent-sambandið millum stovnarar og friðarpolitikkinn, helt hann tó eisini fram, at hesi 20 pst. lættliga kundu gerast tað, sum gjordi enda á stovninum, og okkurt kann tykjast at vera um tað. ST er vaksið nógv gjøgnum árin, og so nógvur tjóðir eru komnar uppi, at viðtøkumøguleikarnir eru gjordir munandi truplari, og hartil kemur, at ikki so sort av teimum — serstakliga minni — tjóðunum, sum í byrjanini av 60-árunum komu uppi (aftaná avkoloniseringina í Afrika og Asia) kanska ikki so nógv eru sinnaði fyrri at arbeiða fyrri endamálinum, sum varð sett fram í San Fransisco í 1945, men heldur nýta ST sum teirra egna endamáli fyrri at styrkja tjóðskaparligar kendslur, viðurkenningar og áhugamáli.

Sovjet boykottaði

Hetta eru tó bert minni orsaker — sum ivaleyst eru nógv truplar — men tað, sum veruliga gjordi ST bundið og maktarlest, var at savna megina saman í friðarráðnum og at innføra veto-rett, ein rettur,

sum serliga USSR hefur nýtt dúgliga gjøgnum árin.

Stuttligt (og samstundis syndarligt) er tað, at tað veruliga bert einaferð hevur kunnast latið seg gera at lata ST fáa veruligan týðning. Tað var í 1950 undir tí kalda krignum, tá Sovjetrusland undir mótsøðu síni móti táverandi aðalskrivaranum Trygve Lie boykottaði friðarráðið og á tann hátt gjordi mogleika fyrri at seta ST aftanfyrri tí militera virkseminum, sum USA hevði byrjað í Korea. Síðan tað hevur USSR ikki gloymt at nýta veto-rettin, so skjótt sum okkurt kom fyrri, sum ikki stavaði saman við áhugamáli tess — og tað má sigast at vera komið fyrri nóg so ofta.

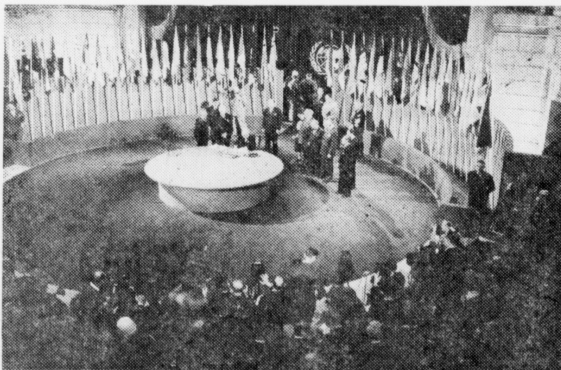
Altjóða posthúsið

Hóast alt hetta mugu vit tó heldur ikki gloyma tann týðningin, sum ST hefur, sum di-

plomatiskan miðdepul. Ikki so sort frá einum altjóða posthúsi, har tjóðirnar hava — og eisini hava nýtt — mogleikar fyrri at hittast undir líknandi umstøðum og framseta uppskot og tilfikt. Tey seinastu dømini frá millumeystróðfriðnum sýna okkum eisini mogleikarnar hjá ST sum semingsstovnur, og hóast tann stóri friðarpolitikkurin kanska kann tykjast nóg so vónbrotin, er tað uttan iva av stórum týðningi at hava ein slíkan semingsstov. Ein kennari av ST hefur sagt — ivaleyst við fullum retti — at tað, sum verður sagt á aðalsamkomunum og á ráðarfundunum har umboðsmenninir aloftast tosa yvir høvðið á hvørjum øðrum, ikki hevur nakran týðning. Harimóti telur tað, sum gongur fyrri seg aftanfyrri leikpallin rettiliga nógv við — sostatt er tað týðningarmikið, at ST-húsin í New York hava tveir restaurasjónir og fyra barri.

micky.

1945. 26. juni, áðrenn atombomban varð kastað yvir Hiroshima, varð ST-sáttmálin undirskrivaður í San Fransisco. Tað var avgjort, at sáttmálin skuldi taka við 24. oktober sama ár. Tað vóru tey sigrandi stórveldini, sum stovnaði Sameindu Tjóðir.